

УДК 327 + 328

ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Анатолій Колісніченко

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Україна, 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10
e-mail: eminak2007@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7226-736X>

У статті викладена історія й еволюція терміну «ідеологія» на основі праць учених різних країн. Особлива увага приділяється аналізу поняття політична ідеологія та проаналізована роль світової політики у контексті глобалізаційних процесів. Запропоновано класифікацію ідейно-політичних концепцій та їх взаємний вплив у політичному процесі. Розкритий зміст і функції найбільш впливових ідеологічних систем, які складають фундамент політичної ідеології. Досліджено моделі розробки політичної ідеології та їх використання у демократичних і тоталітарних системах. Зазначено на фактори, які впливають на політичний процес у країнах з демократичними традиціями й у країнах, де не завершено процес модернізації політичних систем.

Ключові слова: ідеологія, політична ідеологія, функції, міжнародна політика, політичний процес, фактор, система, держава, політична течія, партія, концепція

Події ХХІ ст. свідчать, що невизначеність в ідеологічній сфері змінюється збільшенням впливу ідеологічних систем, новою ідеологізацією, яка стає важливим фактором формування поліцентричного світопорядку.

Більшість ідей, розроблених у попередній період, не втратили свого наукового та ідеологічного значення, хоча і розглядаються як етапи у становленні форм, в які втілюються політичні погляди, пояснюючи перетворення та зміни світових систем.

Суттєвим соціокультурним, економічним і національно-етнічним реформам відповідають ідейні, релігійні та політичні трансформації, які використовуються в політичних системах країн, у міжнародній політиці і транснаціональних політичних процесах.

Протиріччя глобалізації сприяли посиленню впливу деяких ідейно-політичних концепцій (екологізм, фемінізм) і стимулювали розвиток антиглобалізму – ідейно-політичної течії, яка поєднала демократичні, ліві й альтернативні ідеї. Політичні наміри еліт західних країн звузити вплив ліберально-консервативних ідей і запропонувати основи універсальних моделей організації соціального устрою окремих держав і світового співтовариства у цілому, одночасно йде ідейно-політичний супротив глобалізму. Помітна тенденція до поєднання ідеології з геополітикою та геостратегією. Особливо вона проявляється у ліберально-прагматичних теоріях «демократизації світу» як засіб забезпечення національної безпеки, «гуманітарних» інтервенцій з метою за-

хисту прав людини.

Все попередньо викладене визначило наукову актуальність звернення до проблеми сутності та функції політичної ідеології у сучасному світі, їх впливу на формування поліцентричного світоустрою.

Метою статті є заповнення існуючої в українській науковій літературі лакуни, яка виникла по причині відсутності доступних, комплексних і чітко структурованих видань з проблем політичної ідеології.

Головним завданням даного дослідження виступає необхідність розкрити зміст і функції найбільш впливових світоглядних систем, які складають основу політичної ідеології.

Спочатку зазначимо, що термін «ідеологія» має старогрецьке походження і в перекладі означає «вчення про ідеї». Вперше у наукове використання це поняття було введено у кінці ХVІІІ ст. Антуаном де Трасі. У своїй праці «Елементи ідеології» він визначав ідеологію як науку, яка повинна бути засобом виховання громадянських чеснот, що забезпечують стабільність суспільства [1].

Основними формами політичної свідомості є політична ідеологія та політична психологія. Політична діяльність визначається, перш за все, системою поглядів, які віддзеркалюють інтереси громадян. Ці інтереси можуть відтворюватись і в інших формах – релігії, науці, мистецтві й ін., але ідеологічне відображення дійсності безпосередньо пов'язане з політикою. Суб'єктивна сторона політики проявляється через політичну свідомість. Вона охоплює цін-

ності, емоції людей, які визначають їх поведінку у сфері політичних відносин. Від політичної свідомості залежить зміст і характер політичного процесу.

Формування ідеологій пов'язано з процесом модернізації, тобто переходом людства від традиційного суспільства до сучасного його типу. Цей процес розпочався у XV-XVIII й у XIX-XX ст. та охопив усю планету. До вчених, які займалися історією ідей, відносяться французькі вчені Д. Дідро, Гольбах, К. Гельвецій, П. Ламетрі й ін.

У XIX-XX ст. проблематика ідеології, її приroda, взаємозв'язок з наукою та з іншими сферами життя суспільства досліджувались О. Контом, Е. Дюркгеймом, М. Вебером, В. Паретто, К. Мангеймом, Т. Парсонсом та ін. Взаємозв'язок ідеології та геополітики досліджував й один із найвідоміших американських вчених Зб. Бжезінський, який протягом другої половини XX – початку XXI ст. розробив державну ідеологію США – ідеологію американізму [2].

В останнє десятиріччя активізувався радикальний ісламізм – ідеологічна течія, що відображає погляди обездоленої частини мусульманського населення, яке уявляє Західні країни, як причину своєї трагедії. Ісламоекстремізм став «популярним» у масах завдяки простоті, доступності догм і способів вирішення загальномуусульманських і глобальних проблем. Ідеологію та практику ісламізму вивчають і аналізують низка вчених: А. Ігнатенко [5], Р. Ланда [8], А. Малашенко [11], В. Мельник [14], Ч. Мирський [15].

Помітний інтерес до ідеологічної проблематики у російських науковців, якими аналізуються питання про можливості розробки ідеології для сучасної Росії. Деякі вчені бачать у ній фактор досягнення консенсусу по головним напрямкам реформування держави, цивілізаційного та політичного самовизначення [4; 7]. Низка вчених звертають увагу на неможливість визначення одного ідейного вектору для більшості нації при існуючих різних підходах і гостроті дебатів. Завдання ефективної держави, на їх думку, полягає у створенні необхідних умов для значної по часу взаємодії різних суб'єктів усіх сфер життя, яка може стати середовищем, здатним сформулювати національну ідею [9].

Деякі автори зазначають в якості ідеології ідею «суверенної демократії», некоректну, яка не сприяє осмисленню перспектив розвитку політичної системи Росії [6, с. 72]. Якщо визначення «суверенна демократія» використову-

ється для зазначення специфіки демократії у Росії, то її коректно було б назвати «російською демократією» поруч з американською, французькою, британською, які відрізняються своєю специфікою.

При аналізі сутності політичної ідеології важливо вказати на взаємообумовленість зв'язків між матеріальною сферою та світоглядними системами. Італійський вчений В. Парето не заперечував соціальну обумовленість ідей і концепцій, і звертав увагу на необхідність створення таких світоглядних систем, які не входять у протиріччя з умовами реального життя [17, с. 104].

У західній політичній науці переважає трактовка ідеології як надісторичного явища, що існує без залежності від соціальних і політичних умов. Частіше всього ідеологію характеризують як систему цінностей (Д. Істон, М. Дюверже). На їхній погляд завдяки цінностям здійснюється процес диференціації об'єктів по їхній значимості, що необхідно для стимулювання людських дій.

Низка вчених розділяють ідеологію та науку, заперечуючи в ідеології пізнавальну функцію. М. Вебер відносив ідеологію, як і інші світоглядні та релігійні концепції, до систем віри, заперечуючи цим питання про її науковість [3]. Як віру оцінює політичну ідеологію і сучасний політолог У. Матц. Він вважає, що ідеологія не є продовженням соціальних процесів, тому що вона створена інтелектуалами певних соціальних груп, «нав'язані» ними суспільствам і знайшли підтримку, перш за все, у міфологічній складовій суспільної думки [13, с. 120].

К. Манхейм зазначав, що будь-яка ідеологія є «неадекватним» відображенням дійсності, як сукупність недостовірних уявлень, обумовлених соціально-історичними обставинами, особливостями пізнання дійсності, інтересами пізнаючого суб'єкту. Одночасно К. Манхейм приділяв значну увагу функціям ідеології, особливо її можливості єднання людей, акумулюванню їх політичної енергії [12].

Західні вчені Р. Арон, Д. Белл, С. Ліпсет, К. Поппер та інші трактують ідеологію як систему недостовірних ідей, які не дають об'єктивної характеристики дійсності, та створені концепції в інтересах певних соціальних груп. Вони висунули концепцію «деідеологізації», яка базувалась на позитивістській тезі про зниження значущості ідеологічних систем і політичної ідеології у зв'язку з суттєвим впливом науки на суспільні процеси [14]. На думку авторів цієї концепції в умовах індустрі-

ального суспільства, коли досягнута суспільна злагода та забезпечено співробітництво інтелігенції з інститутами влади, місце політичної ідеології, як ціннісного регулятора діяльності людей, займає «чиста», незаангажована соціальна наука. Деідеологізація була одним із аспектів технократичних концепцій «індустріального суспільства» та конвергенції світових суспільних систем.

У 70-х роках ХХ ст. була розроблена концепція «реідеологізації», яка базувалася на твердженні про несумісність ідеології та науки, але визнавалася роль соціальних ідей у сучасному суспільстві.

На сьогодні існує низка версій реідеологізації. Так ліберальна версія пропонує створити «глобальну» ідеологію як основу для примирення протилежних ідеологій. На думку неоконсерваторів, треба звернутися до забутих традицій і цінностей. Ліворадикальні теоретики зосереджують увагу на пошуку альтернативних форм свідомості та шляхів суспільного розвитку [10].

Отже, єдиного уявлення про ідеології не існує. Більшість вчених визначають ідеологію як систематизовану сукупність ідей, які відображають інтереси, цілі та наміри великих соціальних груп – класів, націй, партій. Ідеологія, як різновид корпоративної свідомості, віддзеркалює групову точку зору на політичний і соціальний розвиток. Вона функціонує задля втілення у масову свідомість відповідних критеріїв оцінки сучасного та майбутнього розвитку суспільства.

Будь-яка ідеологія носить політичний характер, але поняття політична ідеологія використовується у специфічному сенсі – для характеристики раціонально-ціннісного мотивування політичної поведінки та світоглядної основи політики.

Політична ідеологія обґрунтовує потугу суспільних груп до влади та її використання, а звідси передбачає певну стратегію дій. Вона закріплюється у програмних документах партій, у заявах різних політичних сил і спрямована на конкретні процеси. Політична ідеологія – це цілісна система ідей про політичні засоби для збереження або реформи політичної системи, яка пов'язана з певними діями. Як правило вона має програму та стратегію для їх реалізації разом з головною функцією об'єднання організацій, які групуються навколо них. Це сукупності ідей, які відносяться до існуючого політичного та суспільного устрою і спрямовані на те, щоб реформувати або захистити його [16, с. 471]. Зазначені характеристи-

ки політичної ідеології притаманні лібералізму, консерватизму, анархізму, фашизму, соціал-демократизму. У деякій мірі вони проявляються у пацифізмі та фемінізмі.

Зв'язок і взаємодія між ідеологією та політикою достатньо складний і потребує комплексного аналізу. Існує низка моделей розробки політичної ідеології. Перша модель – ревіталізації ідеологій, унаслідок якої йде процес звернення до попередніх ідей та їх відродження у реформованому варіанті. Друга модель – модель конденсації. Зміст її полягає у тім, що внаслідок своєрідної зміни масової свідомості притаманні йому ознаки трансформуються в ідеологічні форми (ідеологія фемінізму). Третя модель – інтегративна, коли йде процес синтезу різних ідей та уявлень існуючих ідейно-політичних концепцій (неоконсерватизм, неомарксизм). Четверта модель – дивергентна, у цьому варіанті проходить дезінтеграція існуючої ідеології та формується/створюється нова політична ідеологія [20].

Зауважимо, що у реальному політичному процесі генеза ідеологій доповнює одна одну та не зустрічаються у чистій формі. Але розуміння цих моделей ідеологій допомагає при комплексному аналізі виникнення нових і попередніх ідейних теорій.

Автор підтримує класифікацію політичних ідеологій запропоновану дослідниками В.А. Мельником і Н.М. Сиротою [14; 20]. На основі критеріїв: по класовому змісту, по моделям суспільства та по рівню охоплення ними політичних реалій можна проаналізувати ідейно-політичні концепції.

На основі класового критерію складно сьогодні визначати марксистську ідеологію. Цьому перешкоджає те, що всі політичні процеси не можна звести до конфронтації, суперництва буржуазної та пролетарської свідомості й ідеології. У сучасних суспільствах основною групою є середній клас. Одночасно, існують ідейні погляди різних груп суспільства, які не оформлені в ідеологію.

На підставі критерію по моделям суспільства політичні ідеології поділяються на праві, центристські та ліві. Праві ідеології такі як лібералізм, консерватизм пропонують таку модель суспільства, яка базується на принципах демократії та ринкової економіки. Ліві концепції включають такі ідеології, для яких соціальний прогрес зводиться до досягнення рівності, соціальної справедливості та створення умов для всебічного розвитку громадян. Під впливом марксизму виникла ліва ідеологія – соціал-демократизм, яка вимагає рівних пер-

ших можливостей для всіх громадян і створення механізмів для самореалізації особистості. Процес трансформації базових принципів і цілей соціал-демократизму перетворив його ідеологію в ідеологію центристського типу. Вона заперечує ідеї революційного шляху соціальних перетворень і пропонує орієнтуватися на реформи як єдиного способу досягнення рівності та справедливості.

З розвитком суспільства, появою нових ідеологічних течій виникає необхідність у розробці нових критеріїв класифікації політичних ідеологій поруч з поділом їх на правих і лівих.

На основі аналізу й оцінки ідеологіями політичних процесів у суспільствах і світі вони поділяються на *мегаідеології*, які досліджують і пояснюють глобальні та політичні процеси, і *регіональні*, які аналізують окремі аспекти політичного життя суспільства та громадянина. До першого типу належать консерватизм, лібералізм, а до другого – націоналізм, анархізм, фемінізм, екологізм, релігійно-політична ідеологія. Зауважимо, що з розвитком суспільства, державотворення й еволюції політичних ідей, регіональні ідеології можуть трансформуватись у глобальні.

Функції політичної ідеології здійснюються завдяки таким рисам ідеології, як нормативність і тотальна значимість. Будь-яка ідеологія намагається піднятися над іншими ідеологіями, вона пропагує свою роль у реформації суспільств на основі реалізації сформульованих концепцій.

У демократичних системах ідеологія як форма та механізм мотивації політичної поведінки використовується лише у період оформлення концепцій з урахуванням групових інтересів. У тоталітарних режимах ідеології підпорядковуються правові, культурні, етичні та духовні регулятори функціонування суспільства.

Аналіз системи політичної ідеології свідчить про те, що вона виконує низку важливих функцій:

- артикуляції інтересів соціальних і політичних груп суспільства;
- легітимація влади правлячих класів і права на владу опозиції;
- самоідентифікація громадян і груп у політичному процесі;
- мобілізації громадян і стимулювання спрямованих дій з їх сторони;
- компенсації соціальної незадоволеності надією на позитивні зміни у соціальній сфері [22].

Ідеологізація політики робить її нездатною визначати та вирішувати суспільно значущі

завдання. У ХХ ст. ідеологізація міжнародних відносин означала їх підпорядкування завданням міждержавної боротьби з ідеологічних мотивів. Такий підхід може підвести людство до межі світової війни.

Лише деідеологізація та гуманізація міжнародних відносин може сприяти відходу від конфронтації та конфліктів. Важливими механізмами нового політичного підходу стає активний діалог різних ідеологічних концепцій і доступ людей до світових і духовних цінностей.

У сучасних умовах важливим фактором міжнародної політики у контексті ідеологічного виміру стало: домінування західного лібералізму та створення на його основі міжнародних інститутів, які відіграють важливу роль в економіці та політиці; формування концепцій «демократизації світу» та «гуманітарного втручання», як основи для збереження авторитарної моделі світоустрою; дистанціювання низки держав від західної системи та критика лібералізму; використання лівих і постмодерністських ідеологій для обґрунтування свого бачення майбутнього світового устрою.

Виходячи з того, що політична ідеологія виконує ідейну орієнтацію політичних дій, розрізняють низку рівнів її функціонування [21]. Перший – теоретико-концептуальний. На цьому етапі розробляються основні положення, теорія, яка кристалізує ідеали нації, класу, держави. Другий – актуалізований. Для нього характерно зазначити рівень засвоєння громадянами цілей даної ідеології та їх втілення у тих чи інших формах політичної участі. Третій рівень – програмно-політичний. У цей час соціально-економічні ідеали реалізуються у програмах, гаслах, вимогах, які впливають на прийняття політичних рішень і стимулюють політичну поведінку громадян.

Політична ідеологія, впливаючи на суспільство та поєднуючись з психологією людей, сприяє формуванню певного рівня політичної психології. Вона створюється у процесі практичної взаємодії громадян між собою та інструментами влади. У кінцевому рахунку політична ідеологія, впливаючи на політичну психологію, робить її раціональною та ефективною.

Важливим інструментом ідеологічного впливу є пропаганда. Основна її функція – формувати у громадян спроможність поєднання теоретичного та буденного рівнів політичної свідомості.

Необхідно зазначити, що ідеологія, впливаючи на політичні процеси, одночасно зазнає і зворотного впливу. Розвиваючись ідеологічні теорії, нові концепції можуть випереджати

зміни у політиці. З іншої сторони – ідеологія може розвиватись з урахуванням нових політичних процесів. Одночасно слід зважати, що на стан ідеології можуть впливати застарілі ідеї та теорії, які не завжди повністю виконали свою соціальну функцію. Відставання ідеології від реальних політичних процесів і соціальних змін, від науково-технічного прогресу та культурного розвитку націй приводить до консерватизму та деградації її основних положень.

Важливою функцією політичної ідеології є її взаємодія з різними ідейними організаціями та структурами. Ця взаємодія може здійснюватись шляхом дистанціювання та полемікою з опозицією, або по напрямку встановлення контактів між однорідними ідеологіями. Другий варіант сприяє зближенню, а інколи й використанню опонентами програмних положень і теоретичних гасел. Така взаємодія сприяє збагаченню політичних доктрин і може сприяти політичній стабільності у суспільстві.

Ідеологічна взаємодія у політичному процесі проходить на декількох рівнях. Вона може бути у формі полеміки із загальних проблем усього людства. Наприклад, у другій половині XIX ст. в умовах розвитку індустріального суспільства полеміка була між соціалістичною та ліберальною ідеологією. У першій половині XX ст. помітним було протистояння між фашистською та соціалістичною ідеологіями.

У сьогоденних умовах ідеологічний дискурс проходить між ідейними теоріями, які захищають ідеали гуманізму і демократії та концепціями, які обґрунтовують терор, насилля як основні шляхи та методи досягнення політичних завдань. У зв'язку з цим змінюються й ідеологічні системи. З однієї сторони йде зближення політичних теорій лібералізму, неоконсерватизму, соціал-демократії, християнської демократії, з іншої – починають процес консолідації екстремістські, фашистські, расистські й інші течії.

Необхідно зазначити, що політичні процеси залежать від рівня свідомості громадян і форми правління та державного устрою. У країнах з міцними демократичними традиціями об'єктом ідейних дискусій є, в основі своїй, окремі проблеми суспільного життя та сучасної політики. У державах де не завершений процес модернізації та реформування політичних систем, дискурс набуває характеру гострої полеміки між націоналістичними, ліберальними, соціалістичними поглядами. В Україні від характеру цього ідеологічного протистояння у певній мірі залежать темпи модернізації держави.

Отже, існування соціально структурного демократичного суспільства викликає потребу у політичній ідеології як систематизованому, теоретично оформленому засобі соціально-групової думки.

При аналізі ролі та місця тих або інших ідеологічних концепцій в ідейно-політичному житті суспільства необхідно враховувати всі аспекти взаємодії ідеології та політики: вплив ідеологічних поглядів на політику та політичне життя, у тому числі на формування та втілення того або іншого політичного курсу, і, навпаки, вплив політичних процесів на ідеологічні погляди соціально орієнтованих суспільств.

Зазначимо, що основні ідеології минулого зберігають наукове та практичне значення і на початку XXI ст. Але у зміненому просторі пост-індустріального й інформаційного світу послаблює зв'язок ідеологій до певного соціального носія – групи, класу, держави.

У сучасному політичному процесі втрачає сенс традиційний розподіл ідеологій на «ліві» та «праві». Це пов'язано, перш за все, із змінами у соціальній структурі суспільств і зміною змісту найбільш впливових ідеологій.

Політичний процес сприяє зближенню світових ідеологій – лібералізму, консерватизму та соціал-демократизму. Важливими ознаками моделей суспільного розвитку прихильники цих ідеологій вважають наявність ринкової економіки, в обмежених формах втручання держави, забезпечення прав і свобод громадян, та їх соціальну захищеність.

На суспільну свідомість посиленний вплив здійснюють створені надкласові та наднаціональні інститути, які розбудовуються з урахуванням тенденцій глобального розвитку.

Проходить трансформація у духовній і релігійних сферах, що впливає на зміни змісту політичної ідеології XX ст. Основні з них можна звести до наступних положень:

1. Проходить кардинальна зміна соціально-класових утворень у більшості країн світу.
2. Посилюється аморфність соціальної основи ідеологічних концепцій.
3. Помітно посилюється аморфність протистояння великих світових держав і їх ідеологічних систем, які доходять до інформаційних війн.
4. Еволюція однополюсної системи у поліцентричну, що ускладнює міжнародні відносини.
5. Ведеться суперництво цивілізацій за домінування у світі та володіння різного виду ресурсами, що генерує міжнародні конфлікти.

6. Відбуваються інтенсивні інтеграційні процеси, які охопили країни Західної Європи (ЄС, ОБСЄ) та Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

7. У країнах Західної Європи існують і розвиваються соціальні держави, які забезпечують громадянам високий рівень життя, що зменшує класові конфлікти.

8. Формується єдине політичне, економічне, культурне та інформаційне європейське середовище.

9. Виникає потреба у створенні глобальної системи управління, у напрацюванні нових правил поведінки політичних лідерів та їх структур для забезпечення безпеки і миру.

Важливо одночасно констатувати, ідеологізована політика поступово надає місце раціонально-прагматичній, яка базується на тверезому політичному й економічному розрахунку. Але політичний прагматизм при всій його доцільності має латентні загрози. Він може зробити політиків з обмеженими стратегічним мисленням, а імітація політичної ідеології у цих умовах може мати вид популізму, розрахований на аполітичну масу людей.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Антуан де Трасі. Елементи ідеології // Філософія політики. Хрестоматія в 4-х т. Т. 3. Київ, 2003.
2. Бжезінський Зб. Велика шахова дошка. Володарювання Америки і його геостратегічні імперативи // Філософія політики. Хрестоматія в 4-х т. Т. 4. Київ, 2003.

3. Вебер М. Хозяйственная этика мировых религий. Москва: Наука, 1998. 72 с.
4. Волков Ю. Политическая идеология современной России. Ростов н/Д, 1998.
5. Ігнатенко А. Ислам и политика. Москва, 2004.
6. Киреев В., Лебедев В. Демократия без суверенитета не существует // Свободная мысль. 2008. №9. С. 67-72.
7. Кузнецов В. Идеология: Учебник. Москва, 2005.
8. Ланда Р. Политический ислам. Москва: Наука, 2005.
9. Лукин В. Глобальная роль и европейская идентичность // Россия в глобальной политике. Хрестоматия. Т. 6. Москва, 2008.
10. Макаренко В.П. Главные идеологии современности. Ростов-н/Д: Феникс, 2000.
11. Малашенко А. Исламская альтернатива и исламский проект. Москва, 2006.
12. Мангейм К. Идеология и утопия // Мангейм К. Диагноз нашего времени. Москва, 1994. С. 95-260.
13. Матц У. Идеология как детерминанта в эпоху модерна // Полис. 1992. № 1-2. С. 130-142.
14. Мельник В.А. Политические идеологии. Минск, 2009.
15. Мирський Г. Исламский фундаментализм, суниты и шииты. Москва: Наука 2008.
16. Мельвиль А.Ю. Политология. Учебное пособие. Москва, 2005.
17. Паретто В. Социалистические системы // Теоретическая социология. Антология. В 2 ч. / Составление, научная редакция, предисловие С.П. Баньковская. Т.1. Москва: Книжный Дом «Университет», 2002.
18. Славин Б. Россия в поисках идеологии // Свободная мысль. 2008. № 5. С. 21-34.
19. Стиглиц Дж. Глобализация. Москва: Мысль. 2003.
20. Сирота Н.М. Идеологии и идеологические течения: классическое наследие и современность. Санкт-Петербург: Знание, 2009.
21. Фишман Л.Г. Политический мир и идеология: «опасное сближение»? // Полис. 2006. № 4. С. 74-86.
22. Шварцмантель Дж. Идеология і політика / Пер. з англ. І. Лацинського. Харків. 2009.

Kolisnichenko Anatoliy

Political Ideology: The Essence, Functions and the Factor of International Policy

The paper describes the history and evolution of the term «ideology» based on the works of scholars from different countries. Considerable attention is paid to the analysis of the concept of political ideology, and the attempt to study the ideological dimension of world policy in the context of globalization is made. The classification of ideological and political concepts and their mutual influence in the political process is proposed. The content and functions of the most influential philosophical systems that form the basis of political ideology are uncovered. The models of political ideology development and their use in democratic and totalitarian systems are studied. The author shows the factors that influence the political process in countries with democratic traditions and in countries where the process of modernization of political systems is incomplete.

The interdependence between ideology and geopolitics, which was embodied, for example, in the state ideology of the USA – the ideology of Americanism, is analyzed.

Attention is drawn to the fact that in the last decade, radical Islamism has spread and the reason for intensification of this process is given. It is noted that the main forms of political consciousness are political ideology and political psychology. Political activity is determined by a system of views based on the interests of citizens. The subjective side of politics shows itself in political consciousness, and the content and characteristics of the political process depend on it.

It is stated that in the 70s of the twentieth century the concept of «re-ideologization» was developed, which was based on the statement that the ideology and science were incompatible. Today, the liberal version proposes to develop a «global» ideology as the basis for reconciling the opposing ideologies.

It is argued that any ideology is political by nature. Political ideology substantiates the will of social groups to power and its use. As a rule, it is stated in the program documents of the parties, in the statements of various political forces.

It is concluded that in the twentieth century the ideologization of international relations meant their dependence on the tasks of an international struggle because of ideological motivations. De-ideologization and humanization of international relations can help to withdraw from confrontation and conflicts.

Keywords: ideology, political ideology, functions, international politics, political process, factor, system, state, political trend, party, concept